

ДО 100-РІЧЧЯ КАФЕДРИ АРХЕОЛОГІЇ ТА ІСТОРІЇ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ

Історія археологічної науки у Львівському університеті

УДК 902: 378.4 (477.83-25) "1905/2005"

ОЛЕКСАНДР СИТНИК

ПОСТАТІ АРХЕОЛОГІЇ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ У ФОКУСІ СТОЛІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

У статті подано короткий огляд становлення та розвитку кафедри археології Львівського університету починаючи від часу її заснування у 1905 р. Першим завідуючим кафедри був відомий дослідник К. Гадачек. У 1916 р. кафедру класичної археології очолив Е. Булянда, який працював на ній до 1939 р. У 1921 р. утворено кафедру праісторії, завідуючим якої також до 1939 р. був відомий археолог та політик Л. Козловський. У міжвоєнний час на двох кафедрах працювали учені, які пізніше зробили значний внесок у європейську науку. Це К. Маєвський, К. Міхаловський, Т. Сулімірський, М. Смішко, І. Старчук, К. Журовський та ін.

У 1940-1941 рр. кафедрами завідували Я. Пастернак та К. Маєвський, а відразу після війни кафедри були об'єднані в одну – кафедру історії стародавнього світу та археології (завідувач І. Вейцківський). У 1949 р. вона перейменована на кафедру історії стародавнього світу та середньовіччя.

І тоді ж знову почала спеціалізуватися у галузі археології та стала називатися кафедрою археології, античності та середньовіччя. У 2004 р. вона розділилася на дві самостійні структури. Тепер це – кафедра археології та історії стародавнього світу. Сьогодні на ній працюють два доктори історичних наук, 5 кандидатів історичних наук, два асистенти та лаборант.

Ключові слова: Україна, Львівський університет, історичний факультет, кафедра археології, палеоліт, мезоліт, неоліт

Столітній ювілей кафедри археології та історії стародавнього світу, що виповнився у 2005 р., змушує нас бодай у загальних рисах проаналізувати стан археологічної науки у стінах університету. Зрозуміло, що ні бажаної повноти опису, ні однозначних трактувань багатьох складних питань минулого ми не зможемо запропонувати. Так само і однозначної оцінки розвитку археології ми не отримаємо. Образно кажучи, "був час збирання

каміння”, “був час розкидання каміння”, приходили злети і падіння, були періоди сміливих синтетичних узагальнень і час занепаду творчого духу.

Уже сам факт, що минуле століття позначилося державно-політичним “пресингом” чотирьох режимів, ставить під сумнів єдине сприйняття і розуміння багатьох явищ та подій.

Університет, як високо підняте знамено того чи іншого суспільно-політичного устрою, дуже рельєфно відображав і досить активно реагував на історичні зміни, але, на жаль, і, на відміну від західноєвропейських університетів, був суцільно заполітизованою науково-просвітницькою установою.

За тими історичними епохами, які прийшлося пережити кафедрі археології і загалом археологічній науці в університеті, можна виділити 4 головних періоди її діяльності:

АВСТРІЙСЬКИЙ (друга половина XIX ст. – 1918 р.);

ПОЛЬСЬКИЙ (1918 – 1939 рр.);

РАДЯНСЬКИЙ (1939 – 1991 рр.);

УКРАЇНСЬКИЙ (1991 р. і донині).

Кожен з них має особливі, специфічні риси, як здобутки, так і прорахунками на тлі загально-історичного процесу розвитку науки та освіти.

Мабуть, найдемократичнішим (і найменш заполітизованим) був перший період – австрійського часу. Його можна окреслити як **період становлення, формування і початкового розвитку археологічної науки**. Саме він став тією основою, фундаментом, на якому розвинулася наука у другий період свого існування. Саме в цей час відкрито і досліджено низку пам’яток, що дістали загальноєвропейське визнання – Збруцький ідол, Михалківські скарби, печера Вертеба, Кошилівці, Чехи-Висоцько, Пшеворськ, давній Галич та багато інших. Саме тоді археологічну школу творили надзвичайно талановиті особистості – Адам Кіркор, Готфрід Осовський, Ісидор Шараневич, Кароль Гадачек, Михайло Грушевський, Хведір Вовк та інші. Власне ці дослідники виховали наступне сузір’я науковців, яке яскраво засвітилося по усій Європі.

В австрійський період на львівських археологів, без сумніву, мала вплив школа Еразма Маєвського, що існувала у Варшаві. Е. Маєвський був взірцем колекціонування і музейного експонування старовинних предметів, передусім, археологічних. Його приклад спонукав багатьох дослідників до збирання речей старовини, що автоматично вело за собою вивчення, осмислення і подальше дослідження зібраних колекцій. Колекціонування у XIX ст. само собою не мало б важливого значення, якби воно не стало причиною глибшого (наукового) вивчення археологічних матеріалів, опису та публікацій проведених спостережень. Усе це загалом створювало особливий “дух старовини”, що стимулював подальший розвиток науки.

Із школи Еразма Маєвського вийшло троє видатних дослідників, уже професійних археологів, які мають безпосереднє відношення до Львова і

університету. Це Людвік Савіцький, Стефан Круковський і Леон Козловський. Останній став чи не найпомітнішою постаттю в археології Львова у міжвоєнний період.

У цій публікації ми, зрозуміло, не зможемо дати повного аналізу всіх важливих подій, що відбулися упродовж століття на ниві університетської археології. Звернемо увагу лише на головні постаті, причетні до Львівської археологічної школи.

Наприкінці XIX ст. це були, безумовно, Ісидор Шараневич (1829-1901 рр.) і Михайло Грушевський (1866-1934 рр.). Цікавився археологією і навіть написав спеціальну працю у цій галузі фундатор львівської історичної школи, професор кафедри загальної історії К. Ліске¹. Однак його, так як і Івана Франка (хоч і останній мав також певні заслуги перед археологією)², зачислили до когорти професіональних археологів ми не можемо.

І. Шараневич очолював кафедру австрійської історії у 1871-1899 рр. Був людиною широко освіченою і багатогранною, займався вивченням краєзнавства, історії, археології, етнології, широко популяризував свої знання³. Він був почесним професором Київського університету, дійсним членом цісарсько-королівської академії в Кракові, сеньйором Ставропігійського Інституту у Львові. Саме він разом з Антіном Петрушевичем уперше у Львові в 1861 р. організували археологічну виставку, а у 1876 р. спільно із А. Шнайдером створили у Львові Археологічне товариство⁴. За його участю у 1887 р. відкрився музей Ставропігійського Інституту, у якому представлено велику збірку археологічних колекцій. Був активним організатором Археологічного з'їзду, що відбувся у Львові 9-11 вересня 1885 р.⁵ У 1888 р. організовується ще одна археологічна виставка при Ставропігійському Інституті, сформована практично на базі матеріалів І. Шараневича з розкопок і зборів в околицях Галича-Крилоса⁶.

Головним досягненням його археологічної діяльності і якоюсь мірою його лебединою піснею стали розкопки одного з найбагатших могильників висоцької культури в с. Чехи на Брідщині у 1895-1897 рр. Відкривачем цієї визначної пам'ятки можна вважати місцевого жителя с. Чехи А. Красвського, який повідомив І. Шараневича, тодішнього "першого державного консерватора пам'яток старовини Східної Галичини" про знахідки могил на своєму городі.⁷

Як відомо, одночасно у тому ж 1895 р. досліджує могильник у Чехах і М. Грушевський, який одразу ж публікує результати своїх розкопок ще у 1895 р. Цікаво було б дослідити стосунки 30-літнього енергійного М. Грушевського – голови НТШ та 65-літнього І. Шараневича у цей період їх спільної роботи в університеті, а також спільних досліджень у Чехах. Згадаймо, що у 1894 р. М. Грушевський обійняв посаду звичайного професора кафедри загальної історії Львівського університету.

Не можу погодитись з М. Бандрівським, що "...тут ми зіткнулися із рідкісним у науці випадком, коли першовідкривачами археологічної культури (в даному разі висоцької) стало відразу двоє осіб: Михайло Грушевський та Ісидор Шараневич"⁸. Першість відкриття (якщо не враховувати повідомлення А. Краєвського) усе-таки належить Шараневичу, про що нижче в цій же статті пише й сам М. Бандрівський. Думаю, що науковий авторитет М. Грушевського абсолютно не зменшиться без його першості відкриття могильника в Чехах. Правда, існує й інша думка щодо могильника у Чехах-Висоцьку. Наприклад, Д. Павлів у 1990 р.⁹. В. Петегірич та Д. Павлів у 1991 р.¹⁰, М. Бандрівський у 1994 р.¹¹ і навіть у 1998 р.¹² писали про 1894 р., як рік відкриття і початок роботи М. Грушевського у Чехах. Те ж саме вслід за ними пише в авторефераті Н. Білас¹³.

Проте, як зазначає М. Бандрівський, лише дата 1895 р. є істиною, оскільки вона базується на газеті "Діло"¹⁴, де вперше описуються умови відкриття і результати початкових досліджень. Отже, дата 1894 р. є, вірогідно, помилковою, що треба й визнати¹⁵.

Вклад М. Грушевського в археологію Східної Галичини як голови НТШ і як викладача кафедри загальної історії та керівника наукового семінару при кафедрі (1894-1914 рр.) в університеті важко переоцінити¹⁶, однак М. Грушевський залишився вірним своїй головній музі – історії.

Наступною віхою львівської університетської археології був визнаний авторитет Кароля Гадачека (1873-1914 рр.)¹⁷. Про його роль у розвитку археології заходу України не буду писати, оскільки в збірнику є спеціальна стаття, присвячена цьому видатному вченому. Лише завдяки тому, що у 1905 р. він був затверджений надзвичайним професором університету, нарешті сформувалася кафедра класичної археології та праісторії.

Отже, **Кароль Гадачек є засновником (1905 р.) і першим професором кафедри археології**. З 1909 р. він звичайний професор на кафедрі класичної археології та праісторії, з 1912 р. – член-кореспондент Академії Мистецтв у Кракові, з 1913 р. – декан філософського факультету Львівського університету, а через рік життя його трагічно обірвалось, здавалось би, у zenіті слави і кар'єри.

Зрозуміло, що на університетську науку в австрійський період впливало безліч чинників, багато різних осіб вищого і меншого рангу. В цей час започатковано різні напрями досліджень, що знайшли подальший розвиток у наступний польський період. Вірогідно, що студенти і викладачі університету були широко проінформовані про відкриття і розкопки А. Кіркора у 1876 р. (разом із С. Козібродським) та Г. Осовського у 1890 р. печери Вертеба на Борщівщині¹⁸. У 1898-1904 рр. та у 1907 р. тут продовжив дослідження В. Деметрикевич, що викликало справжню сенсацію у наукових колах Галичини¹⁹. Те ж саме можна сказати і про відкриття золотих скарбів у Михалкові, опублікованих В. Пшебіславським у 1900 р.²⁰, чи про розкопки

І. Коперницького поселень трипільської культури, городищ і могильників давньоруського часу в с. Городниця на Городенківщині²¹.

Адам Кіркор (1818-1886 рр.) – відомий краківський дослідник старовини, довгий час працював у археологічній та антропологічній комісіях при цесарсько-королівській Академії в Кракові, проводив великі польові роботи в Галичині, редагував “Kuryer Wileński” у 1860-1864 рр.²²

Ісидор Коперницький (1825-1891 рр.) – краківський дослідник з археології та антропології, редагував ZWAK (Zbjor Wiadomości z Antropologii Krajowej)²³.

Окремо слід зупинитися на постаті Хведора Вовка – археолога, етнолога та антрополога європейського рівня, дійсного члена НТШ з 1899 р.²⁴ У 1902 р. вчений мав намір переїхати жити до Львова, з умовою, щоби очолити кафедру археології чи етнографії у Львівському університеті. Але, на жаль, з різних причин кафедру йому не запропонували і українська наука та студентство Львова втратили кафедру та вченого із світовим іменем²⁵.

Відділ антропології був відкритий 1 жовтня 1913 р. під керівництвом не менш талановитого вченого, поляка Яна Чекановського²⁶.

Власне цей відділ став першим поштовхом до плідної праці на царині антропології та археології для двох таких відомих науковців, як Я. Пастернак і В. Гребеняк²⁷. Останній, безумовно, дуже здібний дослідник, загинув у Першій світовій війні в 1915 р. під Галичем.

Я. Пастернак під впливом Любора Нідерле (після Першої світової війни у 1920 р. Пастернак опинився в таборі інтернованих у Чехословаччині) пізніше повністю залишив антропологію і перейшов до археології²⁸. Однак, як вважає М. Бандрівський, причина переходу криється також у політичному тиску на українство, який чинився в університеті після українсько-польської війни²⁹.

Ярослав Іванович Пастернак (1872-1969 рр.) – один із найвизначніших археологів України у міжвоєнний період і після війни. Народився у містечку Хирів, що на Самбірщині. У 1910-1914 рр. навчався у Львівському університеті та в 1920-1928 рр. у Празькому університеті, спеціалізуючись з “доісторичної археології”³⁰. Я. Пастернак тісно пов’язаний із Львівським університетом не лише студентським навчанням і антропологічними курсами у Я. Чекановського³¹, але й безпосереднім керівництвом кафедрою археології у 1939-1941 рр.³² Доля вченого склалася так, що у повоєнний період він змушений був жити за кордоном, далеко від Батьківщини, але він завжди залишався патріотом і великим спеціалістом з археології України, що може доводити перше узагальнююче видання солідної праці “Археологія України”, виданої у Торонто в 1961 р.³³ Зауважимо, що подібне трьохтомне видання у Києві вийшло лише в 1971 р.³⁴

Мабуть, неможливо різко відділити дослідження в австрійський період і його продовження у період Другої Речі Посполитої. Багато науковців почали формуватися власне в час перед і у період Першої світової війни,

потім продовжили свою роботу уже в інших суспільно-політичних умовах. Для одних ці умови стали нестерпними (Я. Пастернак, М. Грушевський, Й. Пеленський та інші), а для інших це був дуже сприятливий клімат, у якому дозріла когорта польських археологів.

Польський період розвитку археології в університеті можна визначити як **період бурхливого розвитку класичної археології та праісторії за сприянням державної політики.**

У 1919 р. університет був перейменований в “Університет Яна Казимира у Львові” і одночасно проведена нова освітня реформа у вищих навчальних закладах. У цей час як ніколи раніше велика увага приділялась ідеології. Проведено значну реорганізацію навчального процесу, оновлено склад професорів та доцентів, залучено нові молоді кадри ад’юнктів та асистентів. Структура кафедр відповідає новітнім тенденціям поглибленої спеціалізації³⁵. На кожній кафедрі тепер працювало 5-6 осіб, серед яких поряд із професорами були доценти та асистенти.

Колись єдина кафедра класичної археології та праісторії поділилась на дві окремі кафедри: археології та історії матеріальної культури (класичної археології) та доісторичної археології (праісторії). Кафедру класичної археології після Кароля Гадачека у 1916 р. очолив професор Едмунд Булянда (1882-1951 рр.) – колишній приват-доцент класичної археології Ягелонського університету в Кракові, відомий знавець і дослідник давньогрецького мистецтва³⁶.

На кафедрі класичної археології в Е. Булянди (з 1928 р.) працював історик античності Казімеж-Владислав Маєвський, спочатку як асистент, потім приват-доцент (у 1934 р. габілітувався), автор першого підручника з історії єгейських цивілізацій. К. Маєвський (1903-1981 рр.) у повоєнний період виїхав до Польщі і став першим директором Інституту матеріальної культури ПАН³⁷, був відомим археологом та істориком античності. Для нас важливо, що К. Маєвський став першим завідуючим кафедри стародавньої історії Львівського університету у 1940-1941 рр.

Ще одним учнем Е. Булянди був також визначний знавець античного світу Казімеж Міхаловський (1901-1981 рр.). Народився у Тернополі, поляк за походженням, закінчив II-гу класичну гімназію у 1919 р. У цьому ж році записався в університет і студіював класичну археологію у проф. Е. Булянди, а історію мистецтва – у проф. В. Подляхи. Ступінь доктора отримав у 1926 р. на підставі реферату “Niebidzi w sztuce starożytnej”³⁸. З 1924 р. – асистент, а у 1929-1933 рр. – приват-доцент кафедри класичної археології. У вересні 1927 р. як стипендіат Міністерства віровизнань та освіти молодий науковець побував у Берліні і Гейдельберзі, Римі, брав участь у розкопках в Афінах і на Криті. За два роки перебування за кордоном К. Міхаловський відвідав усі великі музеї в Німеччині, Данії, Англії, Франції, Австрії, Італії, Греції та інших європейських країн. У 1934 р. К. Міхаловський переїхав до Варшави, де йому запропоновано кафедру класичної археології в університеті. Пізніше

він став визначним спеціалістом у галузі середземноморської археології³⁹. Очолював багато експедицій у різні країни півдня Європи та півночі Африки. Написав багато книг з історії стародавньої Греції та Риму, з археології греко-римського часу.

У 1930 р. асистентом кафедри стає українець Іван Старчук (1894-1950 рр.), який вивчає археологію та мистецтво греко-римського часу. Народився у с. Пилипи Коломийського повіту на Станіславщині. Був членом НТШ, вів активну польову археологічну діяльність⁴⁰. З 1935 р. він ад'юнкт кафедри і веде самостійні заняття зі студентами. Європейське визнання здобув після досліджень та публікації античних скульптур Віланови⁴¹. Також неодноразово їздив у наукові відрядження за кордон (Греція, Югославія, Болгарія, Румунія, Угорщина). У 1940-1941 рр. І. Старчук – доцент кафедри класичної археології, а з 1944 і до кінця життя (1950 р.) – доцент кафедри історії стародавнього світу і археології⁴².

На кафедрі працювали й інші учні Е. Булянди – Е. Кульчицький (асистент з 1922 по 1934 рр.), Р. Петеленз-Лукаевич (асистент-волонтер у 1930-1931 рр.) та Яніна Орушовна – асистент кафедри класичної археології. Я. Орушовна народилася у 1895 р., закінчила гуманістичний факультет Львівського університету і здобула науковий ступінь доктора філософії. З 1 квітня 1920 р. Я. Орушовна працює на посаді демонстратора при кафедрі археології, веде семінар з археології. З січня 1921 р. призначена молодшим асистентом при цій же кафедрі. Через два роки Орушовна стає старшим асистентом кафедри класичної археології (1929 р.). У 1935 р. виїжджає до Варшави.

Кафедру праісторії чи кафедру доісторичної археології зі спеціальним оглядом праісторії польських земель було засновано лише у 1921 р. Її очолив молодий талановитий Леон Козловський (1892-1944 рр.), який прибув до Львова після успішної габілітації у Ягелонському університеті⁴³.

У 1921 р. Л. Козловський одночасно стає і директором новоствореного Інституту доісторичної археології. Крім того, дослідник активно займався політичною діяльністю. Широко підтримуючи погляди Ю. Пілсудського, він з 1931 до 1935 р. виконував обов'язки депутата сейму, був міністром земельних реформ і на короткий термін (1934 р.) був Прем'єр-міністром Польщі⁴⁴.

Зрозуміло, що таке навантаження впливало на якість його наукової роботи. Як спеціаліст з епохи неоліту-бронзи він написав досить багато різних статей та книг, вів розкопки в Незвиськах, Кошилівцях, Бучачі, але уже за життя не раз зазнавав різкої критики від колег-археологів (Л. Савицький, Ю. Костжевський, С. Круковський та ін.).

До речі, і нам прийшлося зіткнутися з деякими “недоробками” Л. Козловського. Мова йде про його розкопки у Бучачі, на горі Федір у 1922 р., коли він розкопав велике трипільське поселення із напівземлянками⁴⁵. У 1989 р. мені прийшлося проводити на горі Федір

рятувальні розкопки, оскільки прямо на поселенні почали будувати гуртожитки для сільськогосподарського училища. Тоді ми також натрапили на багатий культурний шар трипільської культури, рештки площадки і кількох заглиблених споруд⁴⁶. Виявилось, що на цій пам'ятці є, як мінімум, два культурних шари, один з яких – верхній культури Луки-Райковецької частково перебиває шар трипільля, а частково прорізає його в місцях заглиблених чотирикутних жител. Усі розкопані слов'янські житла мали печі-кам'янки – характерну особливість власне цієї культури. У свій час Л. Козловський також розкопав такі слов'янські житла, але відніс їх до “культури мальованої кераміки” і у кількох своїх статтях писав про землянки трипільської культури з печами-кам'янками.⁴⁷ Отже, чотири напівземлянки, досліджені Л. Козловським у 1922 р., були насправді житлами ранньослов'янського часу. Про це свідчать, зокрема, розміри споруд (3,2 x 4,0 м при глибині 0,8 м), а також наявність характерних печей-кам'янок, складених з каменів середньої величини (20-30 см)⁴⁸.

Дійсно, культурний шар культури Лука-Райковецька на поселенні Бучач I (гора Федір) дуже бідний, але у розвалених печах і на черні завжди траплялися черепки і сковорідки типово слов'янського вигляду (знайдено також жорна). Цих деталей у своїх польових дослідженнях Л. Козловський не зауважив і після його публікацій дотепер у науковій літературі “кочує” твердження про існування печей-кам'янок у трипільських племен Придністров'я.⁴⁹

У бібліотечному фонді Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, зберігаються “сепарати” – відбитки сотень статей і невеличких публікацій, що їх надсилали Леону Козловському автори майже зі всього тогочасного наукового світу. Найбільше їх з Франції, Німеччини, Австрії та інших європейських країн, але є відбитки статей і з Китаю, Японії, що показує величезний територіальний і хронологічний діапазон зацікавлень вченого, про його ерудицію і широту поглядів на різні питання передісторії. Зберігаються також чернетки його рукописів, картки-заготовки та інші цікаві архівні матеріали, що проливають світло на “творчу кухню” цього незвичайного археолога і політика.

Можливо, чи не найбільшим вкладом у науку Л. Козловського є його учні. За дуже невеликий період перебування на кафедрі науковець виховав цілу когорту своїх послідовників, які достойно представляли львівську археологічну школу в Україні, Польщі, Англії.

Серед найталановитіших його учнів треба, безперечно, виділити Тадеуша Сулімірського (1898-1983 рр.). Народився 1 квітня 1898 р. в містечку Кобиляни Короснянського повіту, навчався у Львівській середній школі. Випускні іспити склав у гімназії ім. Міцкевича у Львові в 1916 р. Відразу ж вступив до 2-го Полку Уланського легіону, де служив аж до розформування полку в лютому 1918 р. Пізніше переховувався у Бориславі на нафтових копальнях як простий робітник, однак у травні 1918 р. він усе-

таки був узятий до австрійського війська і отримав направлення на навчання у Львівську Політехніку. З війська вийшов поручником у грудні 1920 р. Ще рік перед тим записався на факультет права до університету у Львові, який закінчив у 1924 р., отримавши диплом доктора прав⁵⁰.

Через рік знову записався на гуманістичний факультет. Вивчав праісторію та етнологію і у 1929 р. отримав диплом доктора філософії, захистивши роботу “*Bronzy Małopolski Środkowej*”.

Під час навчання зробив кілька наукових подорожей за кордон. Археологічні колекції вивчав у Відні, Будапешті, Берліні, Штутгарті, Празі, Бухаресті, Чернівцях, не враховуючи навчань у музеях Варшави, Познані, Кракова, Торуня, Гданьська.⁵¹

Під час захисту дисертації (габілітації) за темою “*Kultura wysoka*” в університеті у 1931 р. Т. Сулімірського представляв (реферував) Леон Козловський, який, зокрема, підкреслив, що дисертант на той час провів уже свої самостійні розкопки у Висоцьку, Гриньові, Ульвівку, а також в Добровлянах поблизу Заліщиків. У Висоцьку дослідник розкопав 133 поховання (гробі). У дисертаційній роботі автор аналізує ще 68 гробів з Чехів, а також поодинокі поховання загалом із 39 місцезнаходжень. Правда і те, що Т. Сулімірський датував племена висоцької культури занадто пізнім періодом, фактично аж до християнських часів⁵².

Якщо Е. Булянда і Л. Козловський приїхали до Львова з Ягелонського університету в Кракові, то Т. Сулімірський зробив зворотній крок – у 1937 р. він очолив кафедру археології у Кракові. Далі доля вченого змінилася ще різкіше. У 1939 р., після загарбання польських земель німецькими окупантами, він вступає в ряди польської армії, з якою пройшов через Францію і в 1940 р. потрапив до Англії, де в 1941 р. став Генеральним Секретарем польського Міністерства освіти в Лондоні (прослужив до кінця війни у 1945 р.). Після війни вів лекційні курси у Школі Слов'янських та Східно-Європейських студій, Інституті Класичних студій у Лондоні і для відділень археології в інших британських університетах. Подорожував і викладав у багатьох університетах інших європейських країн. Т. Сулімірський обраний почесним членом Королівського Антропологічного Інституту в 1940 р. та Співки антикварів Лондона (1945 р.).

Нарешті, треба відзначити той факт, що вчений і після того, як залишив Львів, постійно спілкувався з львівськими археологами. У фондах Археологічного музею при Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України зберігається підсумовуюча велика монографія Т. Сулімірського, точніше – перший сигнальний, ще не зовсім вичитаний екземпляр, подарований Ігорю Кириловичу Свешнікову з відповідним поясненням. Це книга “*Доісторична Росія*” (*Prehistoric Russia*, 1970). У 1973 р. Фондація Альфреда Южиковського в Нью-Йорку відзначила величезні досягнення дослідника спеціальною премією.

Ще одним визначним учнем Л.Козловського був наш львівський український археолог Маркіян Смішко (1900-1981 рр.). Діяльність М. Смішка як археолога описана достатньо повно⁵³. Нагадаємо лише, що він навчався на гуманістичному факультеті в університеті в 1926-1931 рр. У 1932 р. отримав диплом доктора за темою “Kultury wczesnego okresu epoki cesarstwa Rzymskiego w Małopolsce Wschodniej”. У 1932-1939 рр. – ад’юнкт кафедри праісторії. Після приходу радянської влади у 1939 р. став в.о. доцента археології і читав курс для студентів у 1939-1941 рр. 8 лютого 1940 р. очолив Львівський відділ археології Інституту археології АН УРСР, 1941-1944 рр. – службовець управління майном Львівських установ АН. Потім знову з серпня 1944 до травня 1951 р. завідувач Львівського відділу археології Інституту археології АН УРСР. З червня 1951 р. по 1969 р. – заступник директора Інституту суспільних наук АН УРСР. Одночасно у 1944-1954 рр. – доцент кафедри історії стародавнього світу і археології (до 1949 р.) і кафедри історії стародавнього світу і середніх віків (до 1954 р.). Учнями М. Смішка були аспіранти, пізніше відомі українські дослідники О. Ратич, В. Ауліх, В. Баран, Е. Балагурі. Оpubлікував три монографії і 69 наукових статей.

У Л. Козловського у міжвоєнний період працювали також асистенти Казімеж Журовський, Кароль Стояновський, Ірена Сівкувна, Ян Брик. Останній відомий як спеціаліст з епіпалеоліту та мезоліту Волині. Саме йому належать дослідження таких пам’яток, як Гаї Лев’ятинські, Сапанів та Берізці у Крем’янецькому повіті⁵⁴. Крім того, Ян Брик розкопував кургани бронзової доби поблизу с. Остап’є Скалатського повіту на Тернопільщині (1929 р.)⁵⁵, тілопальні поховання біля с. Буківна на Покутті (1931 р.), досліджував матеріали висоцької та інших культур.

Загалом кажучи, у міжвоєнний період були створені усі умови для поглибленого вивчення стародавньої історії та археології Східної Галичини. Як пише дослідниця історії археології Н. Білас, “У якісно нову фазу в досліджуваний період вступила співпраця вчених-археологів Львівського університету із закордонною наукою. Функції регулятора міжнародних інтелектуальних взаємин намагалися монополізувати державні установи, зокрема Міністерство іноземних справ, Міністерство віровизнань та освіти і створений урядом у 1928 р. Фонд національної культури. Вони корегували та контролювали вектори співпраці, надавали фінансову підтримку, протегували науковий обмін тощо”⁵⁶. І дійсно, ми навели окремі дані про стажування за кордоном К. Міхаловського і частково К. Маєвського та І. Старчука, але такі ж наукові подорожі здійснили Е. Булянда, Л. Козловський, М. Смішко, Є. Кульчицький та ін. Усе це давало солідну професійну підготовку молодому вченому, розширювало наукові горизонти, стимулювало творчий дух. **“У порівнянні з попереднім періодом археологічну науку було виведено на якісно нові рубежі, а науковці Львівського університету заклали міцний фундамент для майбутнього розвитку археологічної науки у вузі та в Україні загалом”**⁵⁷.

Поряд з цим, "...упродовж міжвоєнного періоду Львівський університет імені Яна Казимира був винятково польською установою. Тут не було жодної кафедри історичного профілю з українською мовою викладання. Українські вчені не мали ані найменшого доступу до університетських кафедр. Це ж стосувалося і можливості навчання в університеті студентів-українців"⁵⁸. Можливо, не усе було аж так погано, адже працювали на кафедрі українці М. Смішко, І. Старчук, хоч, зрозуміло, їх можливості були суттєво обмеженішими порівняно з поляками.

Радянський період розпочався після вступу радянських військ у Західну Україну у вересні 1939 р. Львівський університет, як і багато інших установ міста, був серйозно реорганізований і переведений на радянські методи управління. Зокрема, одразу було ліквідовано богословський факультет, а 1 грудня 1939 р. університет Яна Казимира перейменовано в Львівський державний університет, якому 8 січня 1940 р. присвоєно ім'я Івана Франка⁵⁹. До присвоєння імені Івана Франка "вживана спершу назва "український університет" була досить швидко заборонена"⁶⁰. Замість гуманістичного створено історичний факультет, замінено багато професорів та доцентів, що було викликано також повним переходом на українську мову. Як пише М. Бандрівський, "викликає подив незрозуміла реакція Я. Чекановського про законну вимогу нового ректора виголошувати лекції українською мовою (зокрема, зі статистики для правників). Ця вимога настільки вразила Я. Чекановського, що він демонстративно віддав своєму учневі С. Чортковеру усі свої лекційні години"⁶¹.

До нападу німецьких військ у червні 1941 р. в університеті на історичному факультеті працювало 7 кафедр, з яких до археології належали – кафедра класичної археології (завідувач – проф. Я. Пастернак) і кафедра стародавньої історії (завідувач – проф. К. Маєвський). Більшість провідних археологів того часу працювали також у новосформованому Львівському відділі археології Інституту археології АН УРСР. Зокрема, тут проводили дослідження науковці Ю. Смішко, Й. Пеленський, І. Старчук та ін. У цей період у відділі археології, а також в фондах новоствореного Державного історичного музею у Львові працював відомий дослідник палеоліту Стефан Круковський.⁶² З початком війни доля закинула його до Львова. Деякий час проживав у містечку Хирові (батьківщині Я. Пастернака).⁶³ В архіві Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України збереглися деякі документи, які свідчать про перебування С. Круковського у Львові. Є дані, що у 1940 р. він досліджував стоянку Лазарівку в басейні Золотої Липи і палеолітичну "копальню" крем'яної сировини в урочищі Збучі.⁶⁴

Ще раніше, у 1920-30-х роках С. Круковський вів жваве листування і взагалі співпрацював з талановитим геологом-археологом Юрієм Полянським зі Львова⁶⁵. Полянський "поставляв" Круковському палеолітичні матеріали, що їх знаходив під час своїх геологічних досліджень у Подністров'ї. Таким чином, Стефан Круковський має пряме відношення до львівської археології.

Після війни ситуація на факультеті починає суттєво змінюватися. У 1944 р. організовано тільки одну кафедру – історії стародавнього світу і археології (завідувач – історик-медієвіст І. Вейцківський). Після структурної реорганізації у 1948/1949 рр. кафедру історії стародавнього світу і археології об'єднано з кафедрою історії середніх віків, унаслідок чого утворилася кафедра історії стародавнього світу та середніх віків (завідувач – І. Вейцківський)⁶⁶. Слово “археологія” взагалі зникло із назви кафедр університету аж до 22 червня 1994 р., коли утворилася кафедра археології, античності та середньовіччя (завідувач – М. Пелешишин).

Починаючи з 1940-50-х років, на факультеті створилась “задушлива атмосфера”, втрапились надії на розвиток українознавства, національну культуру. У 1949 р. кафедру історії УРСР об'єднано з кафедрою історії СРСР. Розпочалась повальна русифікація. Уже в 1953 р. “...заняття українською мовою проводили лише 49 викладачів, а російською – 295”⁶⁷. Таким чином, увесь повоєнний період аж до здобуття незалежності у 1991 р. характеризувався “надмірною заідеологізованістю усіх сторін життя факультету. Часто під час зарахування на роботу до університету визначальним чинником був не фаховий рівень викладача, а інші моменти (членство в КПРС та ін.)”⁶⁸.

Незважаючи на усі політичні перешкоди, у перші роки радянського періоду археологія в університеті ще розвивалась досить потужно (мабуть, завдяки інерції від набраного руху в міжвоєнний період). У цей час на факультеті працювали Я. Пастернак, М. Смішко, Й. Пеленський, К. Маєвський, І. Старчук та ін. На географічному факультеті у 1940-1941 рр. завідувачем кафедри фізичної географії став відомий географ-геолог Юрій Полянський, який у 1920-1930-х років зробив чималий вклад у розвиток палеоліту західноукраїнських земель⁶⁹. Саме його Я. Пастернак назвав “батьком західноукраїнського палеоліту”⁷⁰, оскільки попередників у цій галузі у нього практично не було.

Ставши завідувачем кафедри археології (3 листопада 1939 р.), Я. Пастернак одразу ж поринає у вир організаційної та наукової діяльності. Уже в 1940 р. приїздить до Києва на Всесоюзний конгрес дослідників неоліту і бронзової доби, де виступає з доповіддю “Культура лінійно-стрічкової кераміки в Галичині й на Волині та її відношення до трипільської культури”, а навесні 1941 р. в тодішньому Ленінграді на Всесоюзному конгресі робить доповідь “Княжий город Галич”⁷¹.

У 1940-1941 рр., потім у 1944-1950 рр. активну дослідницьку роботу в університеті провадив уже згадуваний учень Е. Булянди І. Старчук, зокрема у 1946-1949 рр. вів розкопки городища в Плісненську⁷².

У 1940-1941 рр. на кафедрі класичної археології старшим препаратором працював молодий талановитий учень Я. Пастернака Михайло Клапчук, пізніше відомий палеолітознавець Казахстану і Буковини⁷³. Доля нещадно обійшлася з цією непересічною людиною. У 1941 р. – в'язень німецької

тюрми, в 1944 р. як член ОУН заарештований СМЕРШ і засуджений на 10 років таборів, які відбував у Казахстані, вивчаючи одночасно стародавній кам'яний вік того краю. Написав кандидатську роботу “Палеоліт Центрального Казахстану” (1969 р.), яку не допустили до захисту через неблагонадійність автора⁷⁴.

У 1940, 1944-1946 рр. в університеті викладав Йосип Пеленський (1879 – 1957 рр.) – відомий знавець археології, архітектури та давньої історії Галича.⁷⁵ Ще у 1908 р. брав участь у розкопках десятичної церкви у Києві, учасник Всеросійського археологічного з'їзду в Чернігові (1908 р.), у 1911-1912 рр. проводив розкопки у Галичі (захистив дисертацію “Костел Святого Станіслава коло Галича”).

З Львівським університетом пов'язана доля ще кількох археологів повоєнного часу, хоч вони навіть не навчалися на історичному факультеті. Наприклад, Олексій Онисимович Ратич (1906-1975 рр.), який 1929 р. закінчив юридичний факультет, але став спеціалістом-археологом з давньоруських пам'яток західних областей України⁷⁶. Працював у Львівському відділі Інституту археології АН УРСР (з 1947 р.), а з 1951 р. – відділі археології Інституту суспільних наук АН УРСР, проводив розкопки у Судовій Вишні, Звенигороді, Львові, Перемишлі.⁷⁷

Відомий археолог Вітольд Вітольдович Ауліх (1928-1994 рр.) має до університетської археології опосередковане відношення, оскільки закінчив філологічний факультет у 1950 р., але надалі присвятив своє життя дослідженню ранньослов'янського та давньоруського періодів заходу України. Працював у відділі археології Інституту суспільних наук АН УРСР (після 1993 р. – Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України). Проводив археологічні розкопки Зимнівського городища і княжого Галича.⁷⁸ Це один із прикладів, коли без історичної освіти, поляк за національністю став одним із визначних вчених української археології.

Не менше відомий ще один представник “воєнного покоління” – Ігор Кирилович Свешніков (1915-1995 рр.), який уже тісніше пов'язаний з університетом. Росіянин за національністю, закінчив гімназію у містечку Дубно на Рівненщині. У 1935 р. вступив на юридичний факультет Львівського університету, а в 1936 – одночасно і на гуманістичний. Продовжив навчання уже після війни і закінчив історичний факультет аж у 1950 р. У 1954-1955 рр. працював (за сумісництвом) в університеті, читаючи курс “Основи археології”⁷⁹. Ще раз І. Свешніков повернувся до університету в 1961 р. на кафедру історії стародавнього світу і середніх віків, де викладав два навчальних роки. Ігор Свешніков був, безсумнівно, багатогранно обдарованою особистістю⁸⁰. Він часто змінював не лише місце роботи, але й теми своїх наукових розробок. Найбільший вклад зробив у вивчення племен енеоліту та бронзового віку Західної України, давньоруського часу (Звенигород) і пізнього середньовіччя України (Берестечко)⁸¹.

У стінах Львівського університету на кафедрі історії УРСР у 1967-1969 рр. викладав сьогодні уже член-кореспондент НАН України, визнаний спеціаліст в археології слов'янського світу Володимир Данилович Баран (1927 р. н.). Він є почесним членом Німецького археологічного інституту, членом бюро Міжнародної унії слов'янської археології (МУСА), лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки (1991 р.)⁸². Розкопав десятки класичних пам'яток ранньослов'янського періоду заходу України, автор кількох важливих монографій і сотень наукових статей⁸³. Володимир Данилович знову повернувся до університету в 1999 р. і працював на кафедрі археології, античності та середньовіччя до 2003 р. Отже, з Львівським університетом вчений пов'язав два періоди свого життя – початкової наукової кар'єри (кандидат наук) і zenіту наукової діяльності (член-кореспондент НАН України).

В історії археології університету у 1960-х роках відбулася одна важлива подія. У 1963 р., не дивлячись на шалений спротив науковців та дирекції Інституту суспільних наук АН України, все-таки Президія АН УРСР передала Інститут у підпорядкування Львівського державного університету імені Івана Франка. Разом з іншими працівниками до університету перейшли й археологи. “Перебування Інституту суспільних наук упродовж 1963-1969 рр. в системі освіти вкрай негативно позначилося на його науковій діяльності. З Інституту відійшло чимало найбільш підготовлених спеціалістів, здебільшого докторів та кандидатів наук, які не були повноцінно замінені. Рівень науково-організаційної роботи Інституту значно відстав від рівня інших академічних установ. Для університету Інститут виявився звичайним тягарем”⁸⁴. Невідомо, наскільки археологи насправді були тягарем для історичного факультету, але ми маємо документальні підтвердження залучення науковців до освітньо-педагогічної роботи. У довідці про історію відділу археології за 1964-1965 рр. О. Черниш, як завідувач відділу археології, пише, що співробітники інституту керували практикою студентів історичного факультету, а І. Свешніков прочитав три курси “Основи археології”. В листі до Президента Академії наук УРСР Б. Патона працівники відділу археології писали: “Працівники відділу позбавлені можливості друкувати свою наукову продукцію у виданнях Львівського університету. Зараз у зв'язку з організацією двох нових відділів нашого Інституту (філософії і країн соціалізму) планується приєднання відділу археології до відділу історії, при чому не береться до уваги ні різна специфіка роботи цих відділів, ні різна методика цих двох галузей науки. Ліквідація відділу археології як окремої структурної одиниці загрожує фактичним припиненням тієї наукової роботи в ділянці археології, яку і далі веде на території західних областей УРСР тільки наш відділ”⁸⁵.

Отже, у 1960-х роках у Львівському університеті простежується тенденція повного “викорінення” археології як науки і окремого напрямку історичних досліджень. Навіть в Інституті суспільних наук, приєданого до

університету в 1963-1969 рр., з'являються думки об'єднати відділи археології та історії, що фактично означало повну ліквідацію археології як самостійної наукової дисципліни. Звернемо увагу на такі цифри – 8 лютого 1940 р. у Львові був створений відділ археології Інституту археології АН УРСР, який об'єднав 22 науковці, а у 1970 р., через 30 років розвитку у відділі Інституту суспільних наук АН УРСР залишилося 7 науковців і 4 науково-допоміжних працівники. В університеті – жодної кафедри і, відповідно, спеціалізації з археології.

Повертаючись до часу, коли Інститут суспільних наук АН УРСР входив до складу університетських підрозділів, необхідно вказати і на деякий позитив цього заходу. За час 1963-1969 рр. працівники Інституту на базі власних розкопаних матеріалів створили перший у системі вузівської освіти першокласний археологічний музей (офіційно відкритий у січні 1967 р.). Основну роботу зі створення музею було покладено на І. Свешнікова і Л. Крушельницьку.

Щодо Лариси Іванівни Крушельницької, то її непересічна доля, талант і воля поставили її як дослідницю й особистість на видне місце в історії університету, Інституту суспільних наук і загалом археологічної науки в Україні. Л. Крушельницька народилася у 1928 р. в м. Стрий на Львівщині в мистецько-інтелектуальній сім'ї. Ще дитиною зіткнулася з великою людською несправедливістю, але пережила усі негаразди і у 1960 р. заочно закінчила історичний факультет Львівського університету.⁸⁶ Майже усе творче життя працювала в Інституті суспільних наук АН УРСР. Тут вона захистила кандидатську (1974 р.) і докторську (1991 р.) дисертації на тему ранньозалізного віку заходу України.⁸⁷ З 1991 по 2003 р. вона директор Наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України. Лариса Іванівна проявила себе також і з освітньо-педагогічного боку: повернулася в університет і читала лекції як професор відновленої кафедри археології, античності та середньовіччя у 1999-2003 рр.

У період найбільшого застою Львівської університетської радянської археології (1950-1970-ті рр.) окремі дослідники все ж таки пробивали собі дорогу, окремі науковці досягали значних успіхів. Так було, зокрема, з фактично єдиним археологом-професіоналом кафедри історії стародавнього світу і середньовіччя Миколою Андрійовичем Пелещишином (1933-1999 рр.). Детальний аналіз його творчості подано в інших статтях цього збірника. Скажу лише, що він був випускником Львівського університету в 1957 р., а потім і довголітнім викладачем з 1971 по 1999 р. За цей час вивчив і випустив у світ майже усіх науковців, що працюють сьогодні у Львові на ниві археології.

Ще одним досвідченим археологом в університеті у застійний період був Роман Михайлович Чайка (1943-2005 рр.). Скромний і малопомітний він вів велику музейну роботу і кожен польовий сезон працював зі студентами на археологічній практиці. Народився у с. Підгірці Бродівського району на

Львівщині, у 1972 р. закінчив історичний факультет університету і фактично з цього часу працював у складі наукових працівників факультету. Довголітній завідувач Археологічного музею університету.⁸⁸ Майже 35 років був керівником Рівненського та Львівського археологічних загонів; розкопував давньоруське городище X – поч. XII ст. у с. Листвин Дубнівського району Рівненської області. За цей час досліджено 11 тис. кв. м. на дитинці, посаді та прилеглих територіях, виявлено 80 наземних та напівземлянкових жител, оборонну систему, кургани. На жаль, усі ці колосальні відкриття дослідник не встиг опублікувати монографічно (пішов з життя у розквіті творчих сил). У анкеті “Археологи західноукраїнського краю”, у графі “Ваші біографічні факти, що пов’язані з археологією” Роман Чайка написав: “Запам’яталися розкопки І.Д. Старчука давньоруських курганів у 1950-х рр. Тут біля покійників знаходилися горщики та інші речі. Незабутні враження з того часу залишилися від замків, церков, монастирів, що оточували Підгірці – в м. Золочеві, Олеську, Бродах, де я часто бував і старався відшукати знахідки давнього минулого. Можливо, усе це загалом сприяло появі та розвитку любові до історичного минулого...”⁸⁹.

Аналізуючи цей час, варто, мабуть, згадати великого приятеля археології, викладача університету і відомого історика-нумізмата Зварича Володимира Васильовича (1919-1998 рр.). Випускник історичного факультету 1950 р., з 1967 по 1973 р. – директор музею археології та допоміжних історичних дисциплін⁹⁰. Він також багато років вів археологічну практику студентам, іноді і сам відкривав археологічні пам’ятки. Наприкінці 1970-х рр. він відкрив поселення ранньозалізного віку у Винниках біля Львова.⁹¹

Не можна не згадати ще одного випускника університету 1952 р. – Романа Степановича Багрія (1927-1993 рр.), спеціаліста з давньоруської тематики західних областей України. Досліджував Плісненськ, Урич, Судову Вишню, Львів.⁹²

Так само, як і у випадку з польським і радянським періодами розвитку археології, “український” період формувався у надрах “радянського часу”. Багато дослідників починали свою наукову діяльність в один час, а завершували у інший. Разом з тим, усе-таки “новий час” дуже сильно вплинув на ефективність та інтенсивність археологічної науки в університеті. Якщо попередній радянський час можна визначити як **період глибокого застою університетських археологічних досліджень**, то сьогодні можна назвати **відродженням славних традицій львівської університетської науки**.

Передусім потрібно сказати про випускників університету, що стали на шлях археології і сьогодні успішно працюють у цій галузі у різних установах та закладах Львова та інших міст.

Наприклад, Малеев Юрій Миколайович, 1941 р. н., з 1963 по 1966 р. навчався на історичному факультеті Львівського університету, сьогодні

визнаний спеціаліст ранньозалізного віку Подністер'я, довгий час був викладачем кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету ім. Т. Шевченка.

Закінчив історичний факультет у 1970 р. і Роман Теодорович Грибович (1946 р. н.) – спеціаліст з кам'яної доби України, учень О. Черниша, працює у відділі археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, провадить експедиції на Волині і в Подністер'ї, вивчає мезоліт і пізніші археологічні епохи.

З університетом має зв'язок Василь Григорович Оприск (1950 р. н.), оскільки у 1972 р. закінчив історичний факультет, працює у відділі археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, спеціалізується з давньоруського та середньовічного періодів заходу України. Останніми роками проводить рятувальні археологічні роботи у Львові.

Так само Володимир Михайлович Петегирич (1949 р. н.) у 1972 р. закінчив історичний факультет і практично з цього часу працює у відділі археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (останні роки – вчений секретар Інституту), досліджує пам'ятки давньоруського періоду (Белз, Львів), автор багатьох колективних монографій і статей.

Ще один відомий археолог – Віталій Михайлович Конопля (1945 р.н.) також закінчив історичний факультет університету в 1971 р. і майже усе життя працює у відділі археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Є одним з провідних спеціалістів з каменеобробки енеолітичної доби, автор кількох брошур та монографій.

Дмитро Юліанович Павлів (1956 р. н.) у 1981 р. закінчив заочне відділення історичного факультету Львівського університету. У відділі археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України працює ще з 1975 р., вивчає культури бронзового віку; останніми роками веде успішні розкопки поселень та курганів спільно з групою археологів з Жешува (Польща).

Віра Діонізівна Гупало (1958 р. н.) – спеціаліст з давньоруської та пізньосередньовічної епох, навчалася на історичному факультеті університету, який закінчила у 1981 р. У 1993 р. захистила кандидатську дисертацію на тему “Гончарна справа на території Північно-Східного Прикарпаття в давньоруський час” (керівник – І.К. Свешніков). З 1989 р. працює у відділі археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, старший науковий співробітник.

Історичний факультет у 1977 р. закінчив і Орест Мирославович Корчинський (1952 р. н.), нині кандидат історичних наук, довголітній дослідник городища Стільсько.

У 1980 р. історичний факультет закінчив Василь Іванович Івановський (1958 р. н.), археолог, спеціаліст з римського періоду заходу України.

У 1985 р. заочно закінчила історичний факультет археолог Олена Володимирівна Джеджора (1960 р. н.). У складі Галицької експедиції брала участь у дослідженнях пам'яток давньоруського часу, з 2001 р. – декан історичного факультету Львівської богословської академії.

Випускником історичного факультету у 1991 р. був також археолог Микола Стефанович Бандрівський (1964 р. н.), спеціаліст з проблематики ранньозалізного віку, кандидат історичних наук, автор кількох важливих монографій, зокрема, про могильник висоцької культури у Петрикові поблизу Тернополя.

Нарешті, кілька слів треба сказати про Олександра Германовича Овчинникова (1962-1999 рр.), археолога, інтелектуала, талановиту людину, що трагічно загинула у розквіті сил. Він закінчив історичний факультет заочно у 1992 р., тривалий час був учасником Звенигородської археологічної експедиції під керівництвом І. Свешнікова, проявив себе як здібний науковець у галузі давньоруської археології⁹³.

Проводить дослідження середньовічного Львова випускник історичного факультету 1987 р. Володимир Іванович Шишак (1960 р. н.). Молодий дослідник Олег Миколайович Осаульчук (1972 р. н.) дістав диплом історика-археолога у стінах Львівського університету у 1994 р. З 2000 по 2004 рр. – аспірант заочної форми навчання колишньої кафедри археології, античності і середньовіччя.

Можливо, я не згадав ще деяких випускників Львівського університету, які стали археологами і працюють сьогодні на “археологічній царині”, але питання, звичайно, не в кількості. Наприклад, Святослав Володимирович Терський (1962 р. н.), кандидат історичних наук, археолог з давньоруської проблематики Волині, у 1984 р. він закінчив історичний факультет університету і тепер викладає в Національному Університеті “Львівська Політехніка”. Не згадав я Олександра Леонтійовича Позіховського, який також є випускником історичного факультету 1981 р., не згадав Марію Юрїївну Піцишин (1941 р. н.), яка отримала диплом університету у 1970 р. Однак, уже з цього переліку можна зробити висновок про достатньо потужну хвилю професіональних археологів, які закінчили університет фактично на зламі епох у 1980-1990-х роках. Сьогодні вони є перспективними молодими науковцями, здатними зробити прорив у застійному характері досліджень радянського часу.

“Український” етап досліджень можна охарактеризувати як **період формування нової генерації археологів, без політичного та ідеологічного тиску**. Власне, у часи незалежної України на історичному факультеті пройшли значні зміни з “оздоровлення” колективу, очищення від цензури і залежності духу. “Вперше за повоєнні роки демократично обраний ректор фізик-теоретик професор Іван Вакарчук започаткував радикальні зміни, що мали піднести університет до кращих у Європі та світі. Були відкриті нові факультети та інститути, створені кафедри, інші структурні підрозділи.”⁹⁴

При факультеті уже довгий час діє Науково-дослідна лабораторія археологічних досліджень (завідувач – В. Касюхнич). Про діяльність цієї лабораторії у збірнику вміщена окрема стаття.

У 2000 р. створено Інститут археології (директор – доц. М. Филипчук), про роботу якого також є окрема стаття. Продовжує працювати Археологічний музей (завідувач – Т. Милян.)

Ми уже згадували, що у 1989 р. завідувачем кафедри став М. Пелещин. У цей же час на кафедру прийшов асистент В. Рудий (з 1998 – кандидат історичних наук). У 1994 р. кафедру поповнив р. Берест (з 1995 р. – кандидат історичних наук), у 1996 – аспірант Я. Онишук (з 2001 р. – кандидат історичних наук); у 1999 р. на кафедру був запрошений кандидат історичних наук М. Филипчук, у 2004 р. – доктор історичних наук О. Ситник.

Треба також відзначити, що у 1999/2000 навчальний рік в університеті на посаді професора (за сумісництвом) працював доктор історичних наук Леонід Георгієвич Мацкевий (1935 р. н.), відомий спеціаліст з первісної археології заходу України, головним чином мезолітичної доби (досліджував стоянки у Винниках, Вороцеві, Брюховичах, Приїмі на Львівщині та ін.).

Студентом історичного факультету в 1967-1972 рр. був відомий сьогодні вчений-славіст, доктор історичних наук, професор Деонізій Никодимович Козак. У 2001 р. він розпочав викладацьку роботу на кафедрі археології, античності та середньовіччя у Львівському університеті, працює донині.

Починаючи з 2001 р. і дотепер у Науково-дослідній лабораторії археологічних досліджень на посаді старшого наукового співробітника працює кандидат історичних наук Володимир Миколайович Цигилик (1936 р. н.), який досліджує пам'ятки римського періоду. Він є автором археологічних розкопок важливих поселень у Верхній Липиці, Ремезівцях, Липівцях, Оселівці, Свіржі, могильника в Болотні, металургійного центру IX-XI ст. в Рудниках, гончарного центру в Свіржі.

У 1999 р. помер М. Пелещин і завідувачем кафедри археології, античності та середньовіччя була призначена доцент, історик середніх віків Шиян Раїса Василівна. Вона успішно керувала кафедрою до 2004 р. Однак, з більшими вимогами до спеціалізації історичних дисциплін виникла необхідність виділення предмету історії середніх віків у окрему кафедру (якою тепер керує Р. Шиян) і таким чином у 2004 р. утворилась самостійна кафедра археології та історії стародавнього світу, в. о. завідувача якої рік часу виконував доц. Ярослав Іванович Онишук. І лише з 1 вересня 2005 р. на посаду завідувача кафедри археології та історії стародавнього світу за конкурсом прийшов Олександр Степанович Ситник.

Сьогодні кафедра – це сильний колектив спеціалістів та однодумців, який прагне у нових соціально-історичних умовах по-новому підійти до вирішення основоположних питань розвитку західноукраїнської університетської археології.

Одним із головних пріоритетів кафедри є забезпечення висококваліфікованих кадрів у галузі археології та історії стародавнього світу. Кафедра – єдиний осередок в навчальних закладах заходу України, в якому готуються кадри зі спеціальності “археологія”, тому на викладачів лягає велика відповідальність.

На другу половину 2005 р. кафедра археології та історії стародавнього світу складається з двох докторів історичних наук (О. Ситник, Д. Козак), п’яти кандидатів історичних наук (Р. Берест, Я. Онищук, М. Филипчук, В. Рудий, Н. Білас), двох асистентів (Т. Милян, Я. Погоральський) і одного старшого лаборанта (Р. Генега).

Подаємо коротку характеристику викладачів кафедри.

Ситник Олександр Степанович, народився в 1952 р. у с. Будьки Жмеринського району Вінницької області. Навчався на історичному факультеті Київського національного університету ім. Т.Г.Шевченка у 1970-1975 рр. Довгий час працював у Тернопільському краєзнавчому музеї. У 1985 р. захистив кандидатську дисертацію на тему “Ранній палеоліт Придністровського Поділля”, а у 2003 р. – докторську дисертацію “Середній палеоліт Поділля”. У 1985-1986 рр. ст. викладач Запорізького державного університету. З 1992 р. – науковий працівник Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, з 2004 р. – завідувач відділом археології цього ж інституту. У 2004 р. почав працювати за сумісництвом на кафедрі археології, античності та середньовіччя Львівського університету; у 2005 р. – завідувач кафедри археології та історії стародавнього світу. Є автором двох монографій, двох брошур і 144 наукових публікацій. Сфера наукових зацікавлень: первісна археологія заходу України, історія археології, первісне мистецтво.

Козак Деонізій Никодимович, народився у 1944 р. У 1972 р. закінчив Львівський університет. Працював вчителем історії середньої школи в с. Підберізіці, що на Львівщині. За час 1972-1978 рр. виявив ряд пам’яток пшеворської культури, на основі дослідження яких захистив кандидатську дисертацію в 1978 р. У середині 1970-х років Д. Козак переїздить жити до Києва і стає з часом довголітнім заступником директора Інституту археології НАН України. Його багаторічні дослідження у Верхньому Подністров’ї та Волині дали багатий фактичний матеріал для вирішення питань походження та ранньої історії слов’ян, на базі яких у 1988 р. захищено докторську дисертацію. Загалом Д. Козак є автором 163 наукових робіт, з них – 7 індивідуальних монографій. Він написав також 4 науково-популярних праці. За його участю вийшло у світ 10 колективних монографій і посібник “Давня історія України”. Уже більше 30 років він веде широкі польові археологічні дослідження пам’яток слов’янського періоду на заході України. З 2001р. – професор Львівського університету, науковий керівник кандидатських дисертацій багатьох аспірантів.

Бандровський Олександр Генріхович, народився 1959 р. у м. Львові. В 1976-1981 рр. навчався на історичному факультеті Львівського університету. Перебував у річній аспірантурі при Московському університеті в 1987 р. Проходив стажування у Московському університеті (1986, 1989 рр.), Київському університеті (1997 р.), Відділенні археологічного інституту Словацької академії наук у м. Кошице (1994 р.). У 1988 р. захистив кандидатську дисертацію на тему: “Взаємовідносини Римської імперії з племенами Карпатського регіону в I-III ст. н. е.” (керівник – проф. В. Кузішкін). 1981-1993 рр. асистент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Львівського університету, з 1994 рр. – доцент тієї ж кафедри. Сфера наукових зацікавлень: антична історія, Римська імперія, племінний світ Карпатського регіону доби заліза та римського часу, грецька міфологія. Надруковано один авторський підручник, 42 статті та методичні розробки.

Рудий Василь Ананійович, народився у 1952 р. в с. Дермань Перший Здолбунівського району Рівенської області. В 1971-1976 рр. навчався на історичному факультеті Львівського університету. З 1986р. до 1991р. – науковий працівник Науково-дослідної лабораторії (НДЛ-81) історичного факультету (завідувач В. Касюхнич). В цей же час за сумісництвом викладав на історичному факультеті. З 1986 до 1998 р. проводив археологічні дослідження у Яворівському районі Львівської області (відкрито ряд поселень ранньозалізного періоду, перших століть нашої ери, слов'янського та давньоруського часу). В 1991 р. переведений на посаду асистента кафедри історії стародавнього світу і середніх віків. У 1998 р. захистив кандидатську дисертацію на тему: “Перемишльська земля (IX - середина XIV ст.)” В листопаді 2001 р. обраний на посаду доцента кафедри археології, античності та середньовіччя. З 2003 р. досліджує територію, де у середньовіччі містилася садиба Івана Виговського, у селі Руда Жидачівського району Львівської області. Є автором понад п'ятдесяти друкованих праць наукового та науково-методичного характеру.

Берест Роман Ярославович, народився у 1957 р. в м. Радохів Львівської обл. З 1983 по 1988 рр. навчався на історичному факультеті Львівського державного університету ім. І. Франка. У 1988 р. зарахований на посаду м. н. співробітника НДЛ-81. З 1989 р. – викладач кафедри історії СРСР. З 1990-1994 рр. – аспірант. У 1994 р. зарахований на посаду асистента кафедри історії стародавнього світу та середніх віків. В 1995 р. захистив кандидатську дисертацію. З 1999 р. – доцент кафедри археології, античності та середньовіччя, редактор наукового збірника “Археологічні дослідження Львівського університету. Сфера наукових зацікавлень – середньовічна археологія. Надрукував 1 підручник, понад 40 статей та методичних розробок.

Онищук Ярослав Іванович, народився в 1967 р. у с. Попівці Бродівського району Львівської області. У 1984-1991 рр. навчався на історичному факультеті Львівського університету ім. І. Франка. У 1995-

1998 рр. – аспірант цього ж вузу. У 2001 р. захистив кандидатську дисертацію на тему “Етнокультурна історія Волино-Подільського пограниччя в I тис. н. е.” У 1998-2002 рр. – асистент кафедри археології, античності та середньовіччя Львівського університету. З 2002 р. – доцент цієї ж кафедри. У 2002-2005 рр. – заступник декана історичного факультету з наукової роботи. Сфера наукових зацікавлень: Волино-Подільське пограниччя в першій половині I тис. н. е. Опублікував 26 статей та повідомлень.

Филипчук Михайло Андрійович, народився у 1955 р. в с. Потічок Снятинського району Івано-Франківської області. У 1976-1982 рр. навчався у Чернівецькому державному університеті ім. Ю. Федьковича. З 1983 р. працював завідувачем археологічного сектору Чернівецького музею народної архітектури та побуту. У 1987-2000 рр. обіймав посаду наукового співробітника відділу археології Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України, займаючись проблемами слов'янської археології. У 1996 р. захистив кандидатську дисертацію “Слов'янські поселення VIII-X ст. в Українському Прикарпатті (за археологічними даними)”. У 2000 р. очолив новостворений Інститут археології Львівського університету. Автор понад 50 статей, публікацій та монографій. Напрямок наукових досліджень: етногенез слов'ян, періодизація і хронологія старожитностей другої половини I тис. н.е., система заселення Українського Прикарпаття в I тис. н.е., державотворчі процеси в західноукраїнському регіоні.

Білас Наталія Миколаївна, народилася 24 січня 1976 р. у м. Самборі Львівської області. В 1991-1993 рр. навчалася у Самбірському педагогічному училищі, в 1993-1998 рр. – на історичному факультеті, а протягом 1998-2002 рр. – в аспірантурі Львівського університету. У 2004 р. захистила кандидатську дисертацію на тему “Археологічна наука у Львівському університеті (друга половина XIX – 30-ті роки XX ст.)”. Працювала вчителем школи (1999-2003 рр.), викладачем Львівського технікуму залізничного транспорту (2003-2004 рр.). З 2004 р. – молодший науковий співробітник Інституту археології Львівського університету, асистент кафедри археології та історії стародавнього світу (з 2005 р.). Сфера наукових зацікавлень: історія археологічної науки, пізньосередньовічна археологія України.

Милян Тарас Романович, народився у 1973 р. у Львові. У 1990-1995 рр. навчався на історичному факультеті Львівського університету. З 1996 по 1998 рр. працював науковим співробітником Верхньодністрянської археологічної експедиції Інституту народознавства НАН України. У 2000-2003 рр. навчався в аспірантурі університету. З 2003 р. поєднує викладацьку роботу асистента у Львівському університеті з науковою роботою у відділі археології ранніх слов'ян Інституту археології НАН України. У коло наукових зацікавлень входить археологія римського та слов'янського періодів, а також методика проведення рятівних археологічних робіт.

Погоральський Ярослав Володимирович, народився у 1978 р. у Львові. Навчався на історичному факультеті (1996-2001 рр.) Львівського університету та в аспірантурі при кафедрі археології, античності та середньовіччя (2001-2004 рр.). З 2004 року – асистент кафедри археології та історії стародавнього світу. Працює над дисертацією на тему “Слов’янське житло I тис. н. е. у межиріччі Дніпра та Дністра” (науковий керівник – проф. Д. Козак). Сфера наукових зацікавлень: середньовічна археологія.

При кафедрі навчаються в аспірантурі за спеціальністю “археологія” **Булик Наталя Михайлівна** (тема: “Археологічна наука у Львові в другій половині XIX – початку XX ст.”, науковий керівник – к. і. н., доц. Р. Берест), **Миська Роман Григорович** (тема: “Теребовельська земля XI-XII ст.”, науковий керівник – проф. Д. Козак), **Баукова Анастасія Юріївна** (тема: “Історія археологічного дослідження Пантікапея та малих міст європейського Боспору”); **Войцещук Наталя Василівна** (тема: “Пам’ятки Райковецької культури VIII-X ст. у межиріччі Західного Бугу та Горині”, науковий керівник – проф. Д. Козак); **Лазурко Остап Романович** (тема: “Соціальна топографія м. Белз у XIV-XVII ст.”, науковий керівник – к. і. н., доц. В. Рудий). Докторантом кафедри є **Петречко Олег Михайлович** (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка), який працює над темою “Суспільно-політичний розвиток Римської імперії в I – поч. III ст. н. е.: від “відновленої” Республіки до сенатської монархії”.

Одним з важливих аспектів підготовки спеціалістів у галузі археології в університеті є літня археологічна практика. Власне, на практиці студент пізнає ази методики археологічних досліджень на різних пам’ятках. Для успішної і систематичної діяльності у цьому напрямі планується створити постійний стаціонар. Наприклад, такий стаціонар можна організувати у м. Галичі на базі заповідника, де працюють археологічні експедиції, які розкопують пам’ятки палеоліту, неоліту, трипільської культури, Київської Русі та пізнього середньовіччя.

Другим пріоритетом розвитку кафедри є її наукова діяльність. Останніми роками розроблено систему заходів підвищення і розвитку науки на кафедрі. Одним із напрямів можна вважати щорічні міжвузівські наукові конференції. На сьогоднішньому рівні наукових досліджень потрібна тісніша співпраця з академічною наукою в Україні та вихід на міжнародні зв’язки, особливо з сусідніми країнами – Польщею, Росією, Білорусією, Молдовою.

Необхідно розробити програми спільних археологічних досліджень з відділом археології Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, Інституту археології НАН України, залучати працівників академічних установ до ведення спецкурсів та факультативів.

Третім напрямом діяльності кафедри є науково-методична робота. У наш час як ніколи відчувається гостра потреба в навчально-методичній і довідковій літературі. Планується написання серії підручників з археології

заходу України, методичних посібників з археології Східної і Західної Європи, методичних праць зі спецкурсів.

У питанні читання спецкурсів з археології головну увагу треба зосередити на місцевих культурах та історичних спільнотах, що проживали на заході України і прилеглих територіях, а також на методологічних засадах досліджень археологічних пам'яток.

Ще одним важливим напрямом роботи кафедри є культурно-просвітницька діяльність у колах львівського студентства та за його межами. Необхідні регулярні зібрання у вигляді “круглих столів” між студентами та викладачами для обговорення і вирішення назрілих проблем; необхідні різні туристичні та розважальні програми.

У перспективі хочеться бачити у стінах університету хоч би дві кафедри, які працювали б в одному руслі, застосовуючи різні методи досліджень – кафедру археології і кафедру історії стародавнього світу (“класичної археології”). У такому випадку ми лише “дотягнулися б” до 1930-х років, коли такі кафедри вже існували у Львівському університеті.

Список археологів, причетних до Львівського університету

1. *Андреев Сергей Александрович*, випускник 2001 р., аспірант кафедри археології, античності та середньовіччя 2002-2003 рр.
2. *Ауліх Вітольд Вітольдович*, випускник 1950 р. Старший науковий співробітник відділу археології Інституту суспільних наук АН УРСР. К. і. н.
3. *Багрий Роман Степанович*, випускник 1952 р. Науковий співробітник відділу археології Інституту суспільних наук АН УРСР.
4. *Бандрівський Микола Стефанович*, випускник 1991 р. Старший науковий співробітник відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ. К. і. н.
5. *Бандровський Олександр Генріхович*, випускник 1981 р., асистент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків 1981-1993 рр., доцент кафедри археології, античності та середньовіччя з 1994 р. К. і. н.
6. *Баран Володимир Данилович*, доцент кафедри історії УРСР у 1967-1969 рр., професор кафедри археології, античності та середньовіччя у 1999-2003 рр. Д. і. н., член-кореспондент НАНУ.
7. *Баукова Анастасія Юріївна*, випускник 2002 р., аспірант кафедри археології, античності та середньовіччя з 2002 р.
8. *Берест Роман Ярославович*, випускник 1988 р., науковий співробітник НДІ-81 у 1988-1990 рр., аспірант у 1990-1994 рр., асистент кафедри археології, античності та середньовіччя у 1994-

- 1999 рр., доцент кафедри археології, античності та середньовіччя з 2000 р. К. і. н.
9. *Білас Наталія Миколаївна*, випускник 1998 р., аспірант кафедри археології, античності та середньовіччя у 1998-2002 рр., молодший науковий співробітник Інституту археології ЛНУ з 2004 р., асистент кафедри археології та історії стародавнього світу з 2005 р. К. і. н.
  10. *Брик Ян*, асистент кафедри доісторичної археології (праісторії) у 1926-1932 рр.
  11. *Булик Наталія Михайлівна*, випускник 2001 р., аспірант кафедри археології, античності та середньовіччя у 2001-2005 рр.
  12. *Булянда Едмунд Іванович*, екстраординарний професор 1916-1920 рр., ординарний професор 1920-1939 рр., завідувач кафедри класичної археології.
  13. *Вейцківський Іван Іванович*, професор, завідувач кафедри історії стародавнього світу і середніх віків 1944-1971 рр. Д. і. н.
  14. *Войцещук Наталія Василівна*, випускник 2000 р., аспірант кафедри археології, античності та середньовіччя з 2002 р. Науковий співробітник РНДЦ “Рятівна археологічна служба”.
  15. *Гавінський Андрій Миронович*, випускник 2004 р. Лаборант відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАНУ.
  16. *Гадачек Кароль*, випускник 1897 р., приват-доцент 1903-1905 рр., професор кафедри класичної археології та праісторії 1905-1914 рр.
  17. *Генега Роман Ярославович*, випускник 1996 р., старший лаборант кафедри археології та історії стародавнього світу з 2004 р.
  18. *Гребеняк Володимир*, студент гуманістичного факультету 1910-1914 рр.
  19. *Грибович Роман Теодорович*, випускник 1970 р. Молодший науковий співробітник відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАНУ.
  20. *Гроссман Юрій Миронович*, старший викладач у 1953-1955 рр., доцент у 1955-1970 рр., професор у 1970-1991 рр., завідувач кафедри історії стародавнього світу і середніх віків у 1971-1989 рр. Д. і. н.
  21. *Грушевський Михайло Сергійович*, професор, викладач кафедри загальної історії зі спеціальним оглядом історії Східної Європи 1894-1916 рр.
  22. *Гупало Віра Деонізіївна*, випускник 1981 р. Старший науковий співробітник відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАНУ. К. і. н.
  23. *Джеджора Олена Володимирівна*, випускник 1985 р. Декан гуманітарного факультету Українського католицького університету.
  24. *Довгань Петро Михайлович*, випускник 1990 р., старший лаборант кафедри археології, античності та середньовіччя 1990-2000 рр., науковий співробітник Інституту археології ЛНУ з 2000 р.

25. *Жидик Юрій Степанович*, випускник 2002 р. Лаборант відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ.
26. *Журовський Казімеж*, випускник 1938 р., асистент кафедри класичної археології 1939 р.
27. *Зварич Володимир Васильович*, випускник 1950 р., директор музею археології та допоміжних історичних дисциплін ЛДУ у 1967-1972 рр.
28. *Івановський Василь Іванович*, випускник 1980 р. Начальник відділу охорони пам'яток культурної спадщини Львівської обласної державної адміністрації.
29. *Касюхнич Володимир Васильович*, випускник 1971 р., завідувач НДЛ-81 з 1985 р.
30. *Кланчук Михайло Миколайович*, студент гуманістичного та історичного факультетів у 1938-1941 рр., старший препаратор кафедр археології і стародавньої історії та історії середніх віків 1940-1941 рр.
31. *Козак Деонізій Никодимович*, випускник 1972 р., професор кафедри археології, античності та середньовіччя з 2001 р. Завідувач відділу археології ранніх слов'ян Інституту археології НАНУ, заступник директора Інституту археології НАНУ. Д. і. н.
32. *Козловський Леон*, професор, завідувач кафедри доісторичної археології (праісторії) у 1921-1939 рр.
33. *Конопля Віталій Михайлович*, випускник 1971 р. Молодший науковий співробітник відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ.
34. *Коропецький Руслан Романович*, випускник 2001 р. Старший лаборант відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ.
35. *Корчинський Орест Мирославович*, випускник 1977 р. К. і. н.
36. *Крушельницька Лариса Іванівна*, випускник 1960 р., професор кафедри археології, античності та середньовіччя у 1999-2003 рр. Д. і. н.
37. *Кульчицький Єжи*, асистент кафедри класичної археології 1922-1934 рр.
38. *Лазурко Остап Романович*, випускник 2001 р., аспірант кафедри археології та історії стародавнього світу з 2004 р. Науковий співробітник ЛКП "Археологічно-архітектурна служба".
39. *Лісовий Ігор Андрійович*, випускник 1966 р., асистент у 1973-1977 рр., доцент у 1977-1991 рр. кафедри історії стародавнього світу та середніх віків. К. і. н.
40. *Маєвський Казимир*, асистент у 1928-1935 рр., приват-доцент кафедри класичної археології у 1935-1939 рр.
41. *Малєєв Юрій Миколайович*, студент історичного факультету у 1963-1966 р. Доцент кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету ім. Т. Шевченка. К. і. н.

42. *Мацкевий Леонід Георгійович*, професор кафедри археології, античності та середньовіччя у 1999-2000 рр. Провідний науковий співробітник відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ. Д. і. н.
43. *Милян Тарас Романович*, випускник 1995 р., аспірант у 2000-2003 рр., асистент кафедри археології, античності та середньовіччя з 2003 р., директор Археологічного музею ЛНУ з 2005 р.
44. *Миська Роман Григорович*, випускник 2001 р., аспірант кафедри археології, античності та середньовіччя з 2002 р.
45. *Міхаловський Казімеж*, асистент у 1924-1929 рр., приват-доцент кафедри класичної археології у 1929-1933 рр.
46. *Овчинников Олександр Германович*, випускник 1992 р. Молодший науковий співробітник відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ.
47. *Онищук Ярослав Іванович*, випускник 1991 р., аспірант у 1995-1998 рр., асистент у 1998-2002 рр., доцент з 2002 р. кафедри археології, античності та середньовіччя, заступник декана історичного факультету у 2002-2005 рр. К. і. н.
48. *Оприск Василь Григорович*, випускник 1972 р. Молодший науковий співробітник відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ.
49. *Орушувна Яніна*, демонстратор археологічного семінару 1920 р., асистент кафедри класичної археології у 1921-1928 рр.
50. *Осаульчук Олег Миколайович*, випускник 1994 р., аспірант кафедри археології, античності та середньовіччя у 2000-2004 рр. Директор РНДЦ "Рятівна археологічна служба".
51. *Павлів Дмитро Юліанович*, випускник 1981 р. Молодший науковий співробітник відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ.
52. *Пастернак Ярослав Іванович*, студент у 1910-1914 рр., професор, завідувач кафедри археології у 1939-1941 рр.
53. *Петеленз-Лукаевич Роман*, старший асистент-волонтер кафедри класичної археології у 1930-1931 рр.
54. *Пеленський Йосиф Гаврилович*, професор Українського таємного університету у Львові в 1922-1925 рр., старший викладач Львівського університету у 1940-1941, 1944-1946 рр. Науковий співробітник Львівського відділення Інституту археології АН УРСР. К. і. н.
55. *Пелецишин Микола Андрійович*, випускник 1957 р., доцент кафедри історії стародавнього світу і середніх віків у 1971-1989 рр., професор, завідувач кафедри археології, античності та середньовіччя у 1989-1999 рр. Д. і. н.
56. *Петегирич Володимир Михайлович*, випускник 1971 р. Науковий співробітник відділу археології Інституту українознавства

- ім. І. Крип'якевича НАНУ, вчений секретар Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ.
57. *Петречко Олег Михайлович*, випускник 1992 р., докторант кафедри археології та історії стародавнього світу з 2005 р. Доцент кафедри всесвітньої історії Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка. К.і.н.
  58. *Піцишин Марія Юріївна*, випускник 1970 р. Науковий співробітник Львівського історичного музею.
  59. *Погоральський Ярослав Володимирович*, випускник 2001 р., аспірант кафедри археології, античності та середньовіччя у 2001-2004 рр., асистент кафедри археології та історії стародавнього світу з 2004 р.
  60. *Позіховський Олександр Леонтійович*, випускник 1981 р. Науковий співробітник Острозького краєзнавчого музею.
  61. *Полянський Юрій*, завідувач кафедри фізичної географії у 1940-1941 рр.
  62. *Ратич Олексій Онисимович*, випускник 1929 р. Старший науковий співробітник відділу археології Інституту суспільних наук АН УРСР. К. і. н.
  63. *Ратич Микола Онисимович*, випускник 1945 р., доцент кафедри історії нового часу у 1959-1983 рр. К. і. н.
  64. *Рудий Василь Ананійович*, випускник 1976 р., науковий співробітник НДЛ-81 у 1986-1991 рр., асистент у 1991-2001 рр., доцент з 2002 р. кафедри археології, античності та середньовіччя. К. і. н.
  65. *Свєшніков Ігор Кирилович*, випускник 1950 р., викладач основ археології у 1954-1955 рр., старший викладач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків у 1961-1963 рр. Провідний науковий співробітник відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ. Д. і. н.
  66. *Ситник Олександр Степанович*, професор кафедри археології та історії стародавнього світу з 2004 р., завідувач кафедри з 2005 р. Завідувач відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ. Д. і. н.
  67. *Сівкувна Ірена*, асистент кафедри доісторичної археології (праісторії) у 1920-1930 рр.
  68. *Смішко Маркіян Юліанович*, випускник 1931 р., асистент у 1932-1937 рр., ад'юнкт у 1937-1939 рр. кафедри доісторичної археології (праісторії), доцент 1940-1941, 1944-1954 рр. кафедри історії стародавнього світу та археології. Завідувач Львівського відділу Інституту археології АН УРСР 1944-1951 рр., відділу археології Інституту суспільних наук АН УРСР 1951-1953, 1955-1962 рр. Д. і. н.
  69. *Смішко Орест Романович*, випускник 1987 р.
  70. *Старчук Іван Данилович*, випускник 1930 р., асистент у 1930-1935 рр., ад'юнкт у 1935-1939 рр. кафедри класичної археології; доцент

- кафедри історії стародавнього світу і археології у 1939-1941, 1944-1950 рр. Науковий співробітник Львівського відділення Інституту археології АН УРСР. К. і. н.
71. *Стеблій Наталія Ярославівна*, випускник 1999 р., аспірант кафедри археології, античності та середньовіччя у 1999-2003 рр., старший лаборант Археологічного музею ЛНУ з 2004 р.
  72. *Стояновський Кароль*, асистент кафедри доісторичної археології (праісторії) у 1922-1926 рр.
  73. *Сулімирський Тадеуш*, приват-доцент у 1931-1935 рр., ад'юнкт кафедри доісторичної археології (праісторії) у 1935-1937 рр.
  74. *Терський Святослав Володимирович*, випускник 1985 р. Доцент Національного університету "Львівська Політехніка". К. і. н.
  75. *Тисс Володимир Васильович*, випускник 1933 р., асистент у 1933-1939 рр. кафедри класичної археології, лаборант кафедри археології у 1939-1941 рр.
  76. *Филипчук Михайло Андрійович*, доцент кафедри археології, античності та середньовіччя з 1999 р., директор Інституту археології ЛНУ з 2000 р. К.і.н.
  77. *Хилінський Константій*, професор кафедри стародавньої історії у 1921-1939 рр. Міністр віровизнань та освіти Польщі у 1935-1936 рр.
  78. *Цигилик Володимир Миколайович*, випускник 1958 р., провідний науковий співробітник НДЛ-81 з 2001 р. Старший науковий співробітник відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ. К. і. н.
  79. *Чайка Роман Михайлович*, випускник 1972 р., лаборант 1967-1972 рр., завідувач Археологічного музею ЛНУ у 1972-2005 рр.
  80. *Чекановський Ян Вінсентійович*, професор кафедри антропології у 1913-1939 рр., декан гуманістичного факультету у 1925-1926 рр., ректор Львівського університету у 1934-1936 рр. Професор Познанського університету, дійсний член Польської академії наук.
  81. *Шараневич Ісидор*, приват-доцент, заступник професора австрійської історії у 1870-1873 рр., професор австрійської історії у 1873-1899 рр.
  82. *Шишак Володимир Іванович*, випускник 1987 р. Науковий співробітник ЛКП "Археологічно-архітектурна служба".
  83. *Шуст Роман Мар'янович*, випускник 1982 р., аспірант кафедри історії стародавнього світу та середніх віків 1985-1988 рр. Декан історичного факультету ЛНУ з 1994 р., завідувач кафедри давньої історії України та архівознавства. К. і. н.
  84. *Ярошинський Богдан Харитонович*, випускник 1987 р.

Назви кафедр та їх завідувачі:

КАФЕДРА КЛАСИЧНОЇ АРХЕОЛОГІЇ ТА ПРАІСТОРІЇ	1905-1914 рр.	Завідувач – проф. Кароль Гадачек
КАФЕДРА АРХЕОЛОГІЇ ТА ІСТОРІЇ МАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ (КЛАСИЧНОЇ АРХЕОЛОГІЇ)	1916-1939 рр.	Завідувач – проф. Едмунд Булянда.
КАФЕДРА ДОІСТОРИЧНОЇ АРХЕОЛОГІЇ (ПРАІСТОРІЇ)	1921-1939 рр.	Завідувач – проф. Леон Козловський
КАФЕДРА АРХЕОЛОГІЇ	1939-1941 рр.	Завідувач – проф. Ярослав Пастернак
КАФЕДРА СТАРОДАВНЬОЇ ІСТОРІЇ	1940-1941 рр.	Завідувач – проф. Казімеж Маєвський
КАФЕДРА ІСТОРІЇ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ І АРХЕОЛОГІЇ	1944-1949 рр.	Завідувач – проф. Іван Вейцківський
КАФЕДРА ІСТОРІЇ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ І СЕРЕДНІХ ВІКІВ	1949-1971 рр.	Завідувач – проф. Іван Вейцківський
	1971-1989 рр.	Завідувач – проф. Юрій Гроссман
	1989-1994 рр.	Завідувач – проф. Микола Пелещин
КАФЕДРА АРХЕОЛОГІЇ, АНТИЧНОСТІ І СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ	1994-1999 рр.	Завідувач – проф. Микола Пелещин
	1999-2004 рр.	Завідувач – доц. Раїса Шиян
КАФЕДРА АРХЕОЛОГІЇ ТА ІСТОРІЇ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ	2004-2005 рр.	В.о. завідувача – доц. Ярослав Онищук
	2005 р.	Завідувач – проф. Олександр Ситник

OLEXANDR SYTNYK

ARCHAEOLOGISTS OF L'VIV UNIVERSITY THROUGH CENTENARY HISTORY

The short observation of the foundation and development of the chair of archaeology of L'viv University, beginning from its foundation in 1905 is given in the article. The first head of the chair was the famous investigator K. Hadachek. In 1916 the chair of classical archaeology was headed by E. Bulanda. He worked here till 1939. In 1921 the chair of prehistory was founded. The famous archaeologist and politician L. Kozłowski was the head of this chair till 1939. Such famous scientists as K. Majewski, K. Michałowski, T. Sulimirski, M. Smiszko, I. Starchuk, K. Zurowski worked in these two chairs during the period between two World Wars.

In 1940-1941 the chairs were headed by J. Pasternak and K. Majewski respectively. After World War II the chairs were joined into the chair of the history of Ancient World and anthropology. The chair was headed by I. Wejckiwskyj. It was renamed into the chair of history of Ancient World and medievalism in 1949.

The chair begins to specialize on archeology again. And its title was changing again – the chair of archaeology, antiquity and medievalism. In 2004 it separated into two structures. Now it is the chair of archaeology and history of Ancient World. Two doctors, five PhD, two assistants and one technician are worked there.

Key words: Ukraine, L'viv University, department of history, chair of archaeology, Paleolithic, Mesolithic, Neolithic

¹ *Liske K. Modeli archeologiczne // Przewodnik naukowy i literacki. Lwow, 1873. I. S. 294-300; Білас Н. Археологічна наука у Львівському університеті (друга половина XIX – 30-ті роки XX ст.). Автореферат дис...канд. іст. наук. К., 2004. 16 с.*

² *Крушельницька Л. Іван Франко і археологія // Постаті української археології. МДАПВ. Львів, 1998. Вип. 7. С. 101-102*

³ *Бандрівський М. Археологічна діяльність Ізидора Шараневича (1829-1901) // Постаті української археології. С. 95-97; Пастернак Я. Изидор Шараневич як археолог // Діло. 1929. Ч. 36; Білас Н. І. Шараневич та його внесок у розвиток археологічної науки // Археологія. 2002. № 3. С. 152-155.*

⁴ *Бандрівський М. Археологічна діяльність Ісидора Шараневича... С. 95-97; Ваврик В. Исидор Шараневич / Сб. статей. Львов, 1923. С. 83-85.*

⁵ *Ossowski G. Zjazd archeologiczny we Lwowie // Biblioteka Warszawska. 1885. T. IV. S. 419-428.*

⁶ *Грушевський М. Похоронне поле каменного віку в с. Чехах (пов. Брідський) // ЗНТШ. 1895. Т. VI. С. 11-12; Грушевський М. Дальші розкопки в с. Чехах // ЗНТШ. 1895. Т. VII.*

⁷ *Бандрівський М. Археологічна діяльність Ісидора Шараневича... С. 95-97.*

⁸ Там само. С. 96.

⁹ *Павлів Д. Ю. Археологічні заняття М. Грушевського // Шевченко і українська національна культура. Матеріали наукового симпозиуму. Львів, 8-9 червня 1989 р. Львів, 1990. С. 82-83.*

¹⁰ *Петегурич В., Павлів Д. Археологія у дослідженнях членів НТШ // ЗНТШ. Праці історико-філософської секції. Львів, 1991. Т. ССXXII. С. 412-426.*

- ¹¹ *Бандрівський М.* Археологічні зацікавлення Михайла Грушевського // Михайло Грушевський. Збірник наукових праць і матеріалів Міжнародної ювілейної конференції, присвяченої 125 річниці від дня народження Михайла Грушевського. Львів, 1994. Т. 3. С. 43-49.
- ¹² *Бандрівський М., Крушельницька Л., Купчинський О.* Від редакторів // ЗНТШ. Праці Археологічної комісії. Львів, 1998. Т. ССXXXV. С. 6.
- ¹³ *Білас Н.* Археологічна наука... С. 6.
- ¹⁴ Археологічні нахідки в с. Чехах повіта бродського // Діло. Львів, 1895. № 181. (За *Бандрівський М.* Археологічна діяльність Ісидора Шараневича... С. 97).
- ¹⁵ *Бандрівський М.* Коментарі. Похоронне поле в с. Чехах (археологічна розвідка) // Михайло Грушевський. Серія "Історичні студії та розвідки (1895-1900)". Т. 6. Львів, 2004. С. 609.
- ¹⁶ *Петегирич В., Павлів Д.* Археологія у дослідженнях... С. 112-126.
- ¹⁷ *Берест Р.* Карло Гадачек: штрихи біографії та наукової діяльності // Постаті української археології. С. 78-79; *Смішко М. Ю.* Гадачек Кароль // Радянська енциклопедія історії України. К., 1969. Т. 1. С. 336; *Куріло О. Ю.* Нариси розвитку археології у музеях України: історія, дослідники, меценати. К., 2002. С. 132-133.
- ¹⁸ *Сохацький М.* Археологічний комплекс Більче-Золотого // Літопис Борщівщини. Борщів, 1993. Вип. 2. С. 4-7; *Сохацький М.* Археологічні розкопки в печері Вертеба біля села Більче-Золоте в 1996-1998 рр. // Археологія Тернопільщини. Тернопіль, 2003. С. 45-59.
- ¹⁹ *Janusz B.* Kultura przedhistoryczna Podola Galicyjskiego. Lwow, 1919.
- ²⁰ *Przybyslawski W.* Dwa złote skarby w Michałkowie // Teka konserwatorska. R. II. Lwow, 1890. S. 31-43; *Przybyslawski W.* Repertorium zabytkow przedhistorycznych na obszarze szesnastu powiatow Galicji Wschodniej. Lwow, 1906. 77 s.
- ²¹ *Kopernicki J., Przybyslawski W.* Dalsze poszukiwania archeologiczne w Horodnicy nad Dniestrem w latach 1878-1882 // ZWAK. 1884. T. 8. S. 24-27.
- ²² *Стефанович М.* З історії антропологічних студій на заході України // ЗНТШ. Праці Археологічної комісії. Львів, 2002. Т. ССXLIV. С. 320-333; *Крушельницька Л., Бандрівський М.* Археологічні розкопки А. Кіркора і Г. Осовського на Тернопільщині 70-90 рр. XIX ст. // Постаті української археології. С. 73-75.
- ²³ *Крушельницька Л., Бандрівський М.* Археологічні розкопки... С. 73-75.
- ²⁴ *Франко О.* Археологічні дослідження Федора Кіндратовича Вовка // Археологія. 1992. № 2. С. 112-119; *Ситник О. С.* Хведір Вовк – перший професійний дослідник палеоліту України // Археологічна збірка Херсонської інспекції охорони пам'яток. Херсон, 1999. № 1. С. 64-79.
- ²⁵ *Стефанович М.* З історії антропологічних студій... С. 320-333; *Франко О.* Археологічні дослідження... С. 113.
- ²⁶ *Czekanowski J.* Działalność Zakładu antropologiczno-etnologicznego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. 1914-1928. Lwow, 1929. S. 3.
- ²⁷ *Бандрівський М.* Ярослав Пастернак і археологічні студії у Львові // Постаті української археології. С. 99-101; *Бандрівський М.* Все ще недооцінений археолог Володимир Гребеняк (1892-1915) // Постаті української археології. С. 79-81.
- ²⁸ *Петегирич В., Павлів Д., Филипчук М.* Ярослав Пастернак і українська археологія // Studia archaeologica. Львів, 1993. № 1. С. 7.
- ²⁹ *Стефанович М.* З історії антропологічних студій... С. 326.

- ³⁰ *Дольницький М.* Визначний археолог проф. др. Ярослав Пастернак // Терем. Проблеми української культури. Дітройт, 1962. Ч. 1. С. 3-6; *Петегурич В. Павлів Д., Филипчук М.* Ярослав Пастернак... С. 7.
- ³¹ *Czekanowski J.* Sto lat antropologii polskiej 1856-1956. Ośrodek Lwowski. Wrocław, 1956. 69 s.
- ³² *Филипчук М.* Пастернак Ярослав Іванович // Історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1940-2000). Львів, 2000. С. 142.
- ³³ *Пастернак Я.* Археологія України. Торонто, 1961. 789 с.
- ³⁴ Археологія Української РСР. К., 1971. Т. 1-3.
- ³⁵ *Білас Н.* Розвиток археології у Львівському університеті у міжвоєнний період (1919–1939) // Археологія. № 2. С. 154.
- ³⁶ *Michalowski K.* Edmund Bulanda (28. X. 1882 – 15.IV. 1951) // Archologia. V. 1952-1953. Warszawa-Wrocław, 1955. S. 377-381.
- ³⁷ *Lech J.* Between captivity and freedom: Polish archaeology in the 20th century // Archaeologia Polona. Vol. 35-36. Warszawa, 1997-1998. P. 79.
- ³⁸ Державний архів Львівської області, (далі: ДАЛО) Ф. 26. Оп. 5. Спр. 1269. Арк. 50.
- ³⁹ *Lech J.* Between captivity... P. 84.
- ⁴⁰ *Starczuk I.* Studnie w starożytnej Grecji // Filomata. 1938. S. 507-519.
- ⁴¹ *Starczuk I.* Les sculptures antiques de Wilanow // Eos. 1930. 32. P. 389-422; 1931. 33. P. 555-569.
- ⁴² *Филипчук М.* Іван Старчук – мистецтвознавець, дослідник античної і слов'янської археології // ЗНТШ. Львів, 1993. Т. 225. С. 97-103; *Купчинський О.* Античне мистецтво у дослідженнях Івана Старчука // ЗНТШ. 1998. Т. 236.
- ⁴³ *Lech J.* Between captivity.... P. 42.
- ⁴⁴ *Білас Н.* Розвиток археології у Львівському університеті... С. 154.
- ⁴⁵ *Kozłowski L.* Młodsza epoka kamienna w Polsce (neolit) // Archiwum Towarzystwa naukowego we Lwowie. Lwow, 1924. Dział II. T. II. Z. 2. S. 142-147; *Kozłowski L.* Budowli kultury ceramiki malowanej (w świetle badań przeprowadzonych w Koszylowcach, Niezviskach i Buczaczu // Archiwum Towarzystwa naukowego we Lwowie. Lwow, 1930. Dział II. T. VII. Z. 1. S. 1-61.
- ⁴⁶ *Гаврилюк О., Ситник О., Ягодинська М.* Охоронні розкопки на Тернопільщині у 1987-1988 рр. // Нові матеріали з археології Прикарпаття і Волині. Львів, 1991. Вип. 1. С. 26-27; *Ситник О., Ягодинська М.* Поселення Бучач I (гора Федір) // Тернопільський краєзнавчий музей. Наукові записки. Тернопіль, 2003. С. 30-42.
- ⁴⁷ *Kozłowski L.* Budowli kultury ceramiki malowanej... S. 1-61.
- ⁴⁸ Ibid. S. 44-50.
- ⁴⁹ Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині кам'яного віку. К., 1981. С. 238; *Черныш Е. К.* Энеолит Правобережной Украины и Молдавии // Археология СССР. Энеолит СССР. М., 1982. С. 167.
- ⁵⁰ ДАЛО. Ф. 26. Оп. 5. Спр. 1841 (Особова справа доцента Т. Сулімірського). Арк. 7.
- ⁵¹ Там само. Арк. 8.
- ⁵² Там само. Арк. 9.
- ⁵³ *Цигилик В.* Маркіян Смішко – дослідник римської доби на Прикарпатті і Волині // Постаті української археології. С. 47-50; *Смішко О.* Тридцять роки в науковій діяльності Маркіяна Смішка // Постаті української археології. С. 50-53; *Баран В.* Дослідник давньої історії слов'ян. До 70-річчя від дня народження М. Ю. Смішка // Український історичний журнал. К., 1970. № 11. С. 139; *Филипчук М.* Смішко Маркіян Юліанович // Історичний факультет Львівського національного університету

- імені Івана Франка (1940-2000). Львів, 2000. С. 157; *Домбровський О.* Маркіян Орест Смішко // Український історик. Нью-Йорк, 1993. № 30; *Gurba J., Kokowski A.* Działalność naukowa Marcjana Smiszki w okresie przed II wojną światową // Spotkania polsko-ukraińskie. Lublin, 1992; *Цигилик В.* Вчений, педагог, людина // МДАПВ. Вип. 8. Львів, 2002. С. 10-12; *Мацкевий Л.* Маркіян Смішко – видатний дослідник археології України // МДАПВ. Вип. 8. Львів, 2002. С. 12-20; *Ситник О.* Архівні матеріали археологічних досліджень Маркіяна Смішка // МДАПВ. Вип. 8. Львів, 2002. С. 20-23; *Zakościelna A., Gurba J.* Wkład Marcjana Śmiszki w badania nad eneolitem Podkarpacia i Wołynia // МДАПВ. Вип. 8. Львів, 2002. С. 24-26.
- ⁵⁴ *Bryk J.* Osady epoki kamiennej na wydmach nadbużańskich // WA. Lwów, 1924. IX. S. 58; *Bryk J.* Kultury epoki kamiennej na wydmach zachodniej części południowego Wołynia. Warszawa, 1928. S. 4-13.
- ⁵⁵ *Bryk J.* Badania archeologiczne w Ostapiu na Podolu // Światowit. Warszawa, 1935. XVI. S. 120-121.
- ⁵⁶ *Білас Н.* Розвиток археології у Львівському університеті... С. 154.
- ⁵⁷ Там само. С. 155.
- ⁵⁸ *Шуст Р.* Вступне слово // Історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1940-2000). Львів, 2000. С. XIII.
- ⁵⁹ Там само. С. XIV.
- ⁶⁰ *Галайчак Т., Луцький О.* Інститут суспільних наук – Інститут українознавства. Етапи історії // Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича Національної академії наук України. Наукова діяльність, структура, працівники. Львів, 2001. С. 10.
- ⁶¹ *Стефанович М.* З історії антропологічних студій... С. 327.
- ⁶² *Галайчак Т., Луцький О.* Інститут суспільних наук: сторінки історії // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2000. Вип. 7. С. 20
- ⁶³ *Więckowska H.* Wspomnienie o Profesorze Stefanie Krukowskim (1890-1982) // Prądnik. Prace i materiały Muzeum im. Prof. Władysława Szafera. Ojcow, 1992. S. 34.
- ⁶⁴ Ibid. S. 35.
- ⁶⁵ *Polanskyj G., Krukowski S.* Die erste Palaolithstation in Nowosilka-Kostiukowa (Podolien) // Збірник НТШ. Львів, 1926. С. 1-23 (відбитка).
- ⁶⁶ *Бандровський О.* Кафедра археології, античності та середньовіччя // Історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1940-2000). Львів, 2000. С. 17-29.
- ⁶⁷ *Киричук Ю., Кондратюк К.* Кафедра новітньої історії України // Історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1940-2000). Львів, 2000. С. 8.
- ⁶⁸ *Шуст Р.* Вступне слово... С. XVI.
- ⁶⁹ *Ситник О.* Біля витоків формування палеолітичної науки в Україні (Ю. Полянський) // Постаті української археології. С. 16-20.
- ⁷⁰ *Пастернак Я.* Ті, що розкопали підземний архів України (пам'яті видатних археологів України) // Терем. Проблеми української культури. Дітройт, 1962. Ч. 1. С. 7-12.
- ⁷¹ *Петегрич В., Павлів Д., Филипчук М.* Ярослав Пастернак... С. 9.
- ⁷² *Филипчук М.* Пастернак Ярослав Іванович // Історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1940-2000). Львів, 2000. С. 142.
- ⁷³ *Кулаковська Л.* Дослідник палеоліту Михайло Клапчук // Постаті української археології. С. 31-33

- ⁷⁴ Мороз В. Клапчук Михайло Миколайович // Історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1940-2000). Львів, 2000. С. 112; Клапчук В. Михайло Миколайович Клапчук // Страгора. Книга про Наддніпрянщину. Львів, 1994. С. 82-85.
- ⁷⁵ Лукомський Ю., Романюк Т. Сторінки життя і діяльності Йосипа Пеленського // ЗНТШ. Т. ССXLIV. Львів, 2002. С. 312-319
- ⁷⁶ Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича Національної академії наук України. Наукова діяльність, структура, працівники. Львів, 2001. С. 287.
- ⁷⁷ Ратич О. О. Древньоруські археологічні пам'ятки на території західних областей УРСР. К., 1957.
- ⁷⁸ Петегрич В., Оприск В. Життєвий шлях і наукова творчість Вітольда Ауліха (до 70-річчя з дня народження) // Постаті української археології. С. 40-47.
- ⁷⁹ Генега Р. Свешніков Ігор Кирилович // Історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1940-2000). Львів, 2000. С. 151.
- ⁸⁰ Мацкевий Л. Г. Багатогранність таланту І. Свешнікова // Постаті української археології. С. 53-55.
- ⁸¹ Гупало В. Ігор Кирилович Свешніков: віхи життєпису // МДАПВ. Львів, 2005. Вип. 9. С. 7-14.
- ⁸² Інститут українознавства... С. 157-158
- ⁸³ Крушельницька Л. До ювілею "львівського" Володимира Барана // Постаті української археології. С. 112-114; Толочко П. П. Слово про ювіляра // Етнокультурні процеси в Південно-Східній Європі в I тисячолітті н. е. Київ-Львів, 1999. С. 5-7.
- ⁸⁴ Галайчак Т., Луцький О. Інститут суспільних наук: сторінки історії. С. 37.
- ⁸⁵ Науковий архів Археологічного музею Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ.
- ⁸⁶ Крушельницька Л. Рубали ліс. Спогади галичанки. Львів, 2001.
- ⁸⁷ Бандрівський М. Лариса Крушельницька: 50 років в українській археології // Постаті української археології. С. 103-107; Інститут українознавства... С. 235.
- ⁸⁸ Історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1940-2000). Львів, 2000. С. 169-170.
- ⁸⁹ Науковий архів Археологічного музею Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ.
- ⁹⁰ Шуст Р. Зварич Володимир Васильович // Історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1940-2000). Львів, 2000. С. 102-103
- ⁹¹ Бандрівський М. Поселення ранньозалізного віку у Винниках та проблема завершального етапу існування висоцької культури // АДЛУ. Львів, 2003. Вип. 6. С. 204-219.
- ⁹² Інститут українознавства... С. 155; Романова Д. Археологічні дослідження Романа Багрія на теренах Львова і Львівщини // МДАПВ. Вип. 8. Львів, 2002. С. 44-47.
- ⁹³ Мацкевий Л., Лукомський Ю. Пам'яті Олександра Овчинникова // МДАПВ. Вип. 8. Львів, 2002. С. 177-181.
- ⁹⁴ Шуст Р. Вступне слово... С. XVII.

Стаття надійшла до редколегії 22.09.2005

Прийнята до друку 2.10.2005